

A szabadalmi oltalom és a know-how egyész összefüggéseiről

VASS LÁSZLÓ ÁDÁM
SZTE-ÁJTK Doktori Iskola

1. Bevezetés

Alig lehet olyan híradást, politikai stratégiát, gazdasági elemzést találni, amelyben nem esik szó innovációról, kutatásfejlesztésről, tudásalapú társadalomról, illetve gazdaságról. Kijelenthetjük, hogy a hagyományos tőkejavak mellett legalább ilyen fontosságú a fizikailag – általában – nem észlelhető, de mindent körülvevő tudástőke. Ennek térnyerése egyre több és magasabb színvonalú ismeretanyag létrejöttéhez vezet. A folyamat során a tudás, a szellemi javak egyre inkább nagyon is jelentős materiális értékre tettek szert, kialakult, a jog finomodásával, a „hagyományos” mintájára a szellemi tulajdon fogalma. Emellett napjainkra jogilag szabályozottá vált a gazdaság fenntartható fejlődésének előmozdítását célzó innováció is.¹ Számos olyan, a tulajdonjoghoz hasonló abszolút szerkezetű jogviszony jött létre, amelynek közvetett tárgya nem kézzelfogható, valóságos, nem dolog, hanem tudástartalom, vagyis szellemi alkotás.

A jog azonban már a mai tudásalapú gazdaság és a szellemi tulajdon elvont kategóriájának megjelenését jóval megelőzően kialakította a vagyoni értékre lefordítható tudástartalom védelmét.² Elsőként a szabadalmak rendszere alakult ki, ez a XV. századra tehető.³ A fejlődési folyamat hosszas elemzése helyett a teljesség igénye nélkül jelezzük, hogy a találmányok és műszaki megoldások kezdeti titokban tartását fokozatosan felváltotta az újítás feltárása a nyilvánosság számára, jogi védelemért cserébe.⁴ A jogi védelem általában a kizárólagosság állam, vagy uralkodó általi biztosítását jelentette, azonban ezen biztos védelmet nyújtó rendszer mellett mindig is jelen volt az adott esetben talán kockázatosabb, de számos találmány, termék esetén nagyon is hasznos titokként kezelés. Szem előtt kell tartani, hogy a szabadalmi statisztikák csak a szellemi tulajdon egy részét tartalmazzák, jelen van emellett egy nem nyilvános rész is: az üzleti titkot képező tudás. A titokban tartás és a szellemi javak ezen nem nyilvános része azonban nem korlátozódik kisméretű vállalkozások tevékenységére, vagy kevéssé jelentős innovatív eredményekre, nemzetközi nagyvállalatok is alkalmazzák nagy gyakorlati jelentőségű, rendkívül tudásintenzív fejlesztések során. Amint látható, napjainkban újra terjed a vagyoni értékű ismeretek szigorú magánjellegetű őrzése, lemondva ezzel az álla-

¹ L. a 2004. évi CXXXIV. törvényt a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról.

² Ez nyilvánvalóan azt is jelzi, hogy a tudás konkrét gazdasági értékének felismerése egyáltalán nem modern elgondolás.

³ Európa első szabadalmi jogszabályát a Velencei Köztársaság szenátusa (a *Consiglio dei Pregadi*) fogadta el 1474-ben, az angol parlament 1623-ban fogadta el a Monopóliumokról szóló törvényt (*Statute of Monopolies*)

⁴ A másik oldalról: az állam a műszaki újítás feltárásáért, illetve a közkinccs majdani gazdagodásáért versenykorlátozó kizárólagosságot biztosít a feltalálóknak. Lásd erről a III. fejezetet.

mi monopoljogról. Tagadhatatlan ugyanis, hogy a szabadalmi eljárás számos aspektusa összeegyeztethetetlen a globalizált piacgazdaságra jellemző gyors technikai fejlesztésekkel, az azonnal kielégítendő fogyasztói igényekkel és a jellemzően rövid életciklusú termékekkel.

A titkos know-how jelentősége természetesen nemcsak a szabadalmazás alternatívájaként jelentkezik, hanem fontos eleme a technológiatranszfer és egyéb innovációs tevékenységek során alkalmazott szabadalmi és védjegy licencszerződéseknél, sui generis know-how átadási szerződéseknél és az anyagátadási szerződéseknél.⁵

A jogi normák címzettjei: az iparjogvédelmi normák által szabályozott viszonyok szereplői a munkájuk során mérnöki precizitással, kutatói alaposággal dolgozó emberek, így elvárásaik ilyenek a jogi háttérrel szemben is, erre a követelményre a szabályozásnak mindig figyelemmel kell lennie. Az esetlegesen homályos normaszöveg a jogbiztonság sérelme mellett, az átlagosnál súlyosabban befolyásolhatja az innovatív alkotó tevékenységet, ezért a jogszabályok érthetősége és pontossága kiemelt jelentőségű. Ugyanakkor a jogi szabályozásnak nem célja a tudományos, műszaki aprólékosság, inkább a pontos, egyértelmű elhatárolásokat alkalmazó megfogalmazásnak kell elsődleges célnak lennie.

Jelen tanulmány a know-how és a szabadalmi oltalom közötti összefüggésekre helyezi a hangsúlyt, szem előtt tartva mindazonáltal, hogy a nyilvánosságra hozás és a titokként kezelés a többi iparjogvédelmi oltalmi formánál is megjelenik. Jelentőségénél fogva azonban célszerű az újítások legelterjedtebb oltalmi formájára koncentrálni, kiemelve, hogy a jelen vizsgálódás során tett megállapítások a megfelelő kisebb eltérésekkel egyéb oltalmi formákra is alkalmazhatók.

2. Fogalmak

A know-how-t *expressis verbis* egy jogszabály sem definiálja, ennek ellenére nemzetközi egyezményekben és hazai jogszabályokban is találunk többé-kevésbé hasonló tartalmi elemekből álló fogalom meghatározásokat. Ezeket megvizsgálva nevesíthetjük a know-how olyan fogalmi jegyeit, amelyek egy általános definíció megalkotásához szükségesek és elégségesek. A know-how tárgyának tisztázása szükséges ugyanis a jogi védelem hatókörének pontos kijelöléséhez. Érdekes, hogy a PUE⁶ nem sorolja a védett szellemi alkotások közé, ennek ellenére az iparjogvédelem rendszerének szerves része.

2.1. Dogmatikai háttér

Az egyes megfogalmazások vizsgálata előtt rögzítenünk kell két lényeges elhatárolási szempontot, amelyeket a know-how fogalmak alkalmaznak. Az egyik a fogalom tartalma alapján történő elhatárolás, vagyis, hogy milyen jellegű ismeret minősülhet know-how-nak. Eszerint szólhatunk szűkítő értel-

⁵ Az utóbbi bevett angol megnevezése *material transfer agreement*.

⁶ Párizsi Uniós Egyezmény 1883, Magyarországon kihirdette az 1970. évi 18. tvr.

mezésről, vagyis, hogy know-how csak vagyoni értékű műszaki ismeret lehet, vagy tág értelmezésről, amely alapján a know-how fogalmába sorolható bármely műszaki, szervezési gazdasági jellegű, bármilyen egyéb vagyoni értékű információ.

A know-how és az iparjogvédelmi oltalmi formák összefüggése szintén két módon határozható meg: a *maradékelmélet* szerint a know-how csak olyan gyakorlatban hasznosítható ismereteket jelent, amelyeket az iparjogvédelmi oltalmi formák nem védenek. Az *absztrakciós elmélet* ezzel szemben azt mondja, hogy minden forgalomképes műszaki megoldás, ismeret, tapasztalat know-how, attól függetlenül, hogy védi-e iparjogvédelmi oltalom.

2.2. Nemzetközi és hazai definíciók

Számos nemzetközi szervezet alkotott know-how fogalmat, álljon itt példaként ezek közül néhány.

A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara (ICC) 1961-es fogalma szerint *az ipari know-how az az alkalmazott tudás (ismeret, adat és módszer), amely az ipari eljárások tényleges megvalósításához és gyakorlatba való átültetéséhez szükséges.*

A Nemzetközi Iparjogvédelmi Egyesület (AIPPI) Végrehajtó Bizottsága madridi ülésén 1970-ben a következő fogalmat alkotta: *A know-how olyan gyakorlatilag alkalmazható ismereteket ölel fel az ipari vagy üzleti technikát és tapasztalatokat illetően, amelyek bizalmas jellegűek, vagy legalábbis a know-how átvételében érdekelt számára nehezen hozzáférhetőek.*

A Magyar Iparjogvédelmi Egyesület (Az AIPPI magyar tagszervezete) a szűkítő értelmezés szerinti, maradékelmélet alapján álló definíciót fogalmazott meg: *Az ipari know-how az olyan, értéket képviselő, gyakorlatba vett vagy vehető műszaki tudás, tapasztalat, adat, módszer, illetőleg ezek összessége, amely kizárólag korlátozott szakmai körben, abból tovább nem terjedően ismeretes, és egészében sem másfajta iparjogvédelmi oltalom alatt nem áll, sem publikálva nincsen.*

Lontai Endre szerint pedig: *„Know-how esetében nem arról van szó, hogy a szabadalommal védett találmányhoz képest milyen szintűek az ismeretek, tapasztalatok, hanem az átfogó megjelölése minden olyan árujellegű ismeretnek, amely a gyakorlatban felhasználható. A speciális iparjogvédelmi intézményekhez nem lehet besorolni, azokon keresztülfekvő kategória.”⁷*

Mint a későbbiekben látni fogjuk azonban, a gyakorlat szempontjából egyik irányzat sem alkalmas kizárólagosan a know-how definiálására,⁸ az iparjogvédelmi oltalmi eljárás fázisától függően is változhat ugyanis az egyes irányzatok hatóköre.

Álláspontom szerint a nemzetközileg kialakult know-how fogalmak közül a legátfogóbb a TRIPS⁹ által alkotott definíció.

⁷ Lontai Endre: *Magyar Polgári Jog – Szellemi alkotások joga*. Eötvös József, Budapest, 2007. 165. o.

⁸ Álláspontom szerint pedig nem is feltétlenül szükséges az aprólékos definícióalkotás.

⁹ A GATT Uruguay-i Fordulóján elfogadott nemzetközi egyezmény: *Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights*, Magyarországon kihirdette az 1998. évi IX. törvény Megállapodás a Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonatkozásairól címmel.

2.2.1.,,Nyilvánosságra nem hozott adatok védelme.

(1) A tisztességtelen versennyel szembeni hatékony védelemnek a Párizsi Egyezmény (1967) 10 bis cikkében előírt módon történő biztosítása során a Tagok oltalmat biztosítanak a 2. pont szerint *nyilvánosságra nem hozott információknak* és a 3. pont szerint a kormányok vagy kormányzati szervek rendelkezésére bocsátott adatoknak.

(2) A természetes vagy jogi személyeknek lehetőséget kell adni arra, hogy a jogosan ellenőrzésük alá tartozó információknak a *tisztességes kereskedelmi gyakorlattal ellentétes* módon, hozzájárulásuk nélkül mások által való megszerzését vagy felhasználását és nyilvánosságra hozatalát megakadályozzák mindaddig, amíg az ilyen információ:

- *titkos*, abban az értelemben, hogy mint egységes egész vagy elemei bármely megjelenése és összeállítása általánosan nem ismert, vagy könnyen nem ismerhető meg az olyan körökben mozgó személyek számára, akik rendes körülmények között az említett információval foglalkoznak;
- *kereskedelmi értékkel rendelkezik*, mivel titkos; és
- *titokban tartása érdekében az adatok felett ellenőrzés gyakorlására feljogosított személy a körülményekhez képest ésszerű lépést tett.*¹⁰

2.3. A know-how oltalmának tárgya

A fogalmat elemezve a következő megállapításokat tehetjük: A TRIPS nem szűkíti az információ fogalmát: az üzleti titok tárgya információ, azaz nem kizárólag műszaki, gazdasági, ipari, vagy gyakorlati jellegű információ és nem követelmény a rögzítettség, azonosítás sem.¹¹ A know-how dinamikus változó kategória, a jogosult know-how-ját egy adott pillanatban rögzíteni lehetséges ugyan, de az így összegyűjtött információ szükségképpen pontatlan. *Sine qua non* feltétel azonban a titkosság, melybe összefoglalóan két fogalom is tartozik: a) egyrészt a titok, mint az információ jellemzője, vagyis, hogy ne legyen közkinccs (azaz általánosan ismert, vagy könnyen megismerhető szakmai körökben), b) másrészt a titokbantartás, mint a jogosult feladata. Ennek megvalósítása titoktartási nyilatkozatok, munkaszerződésekben lévő titoktartási klauzulák segítségével, vagy akár a titkos információ fizikai őrzésével valósulhat meg. A know-how további jellemzője, hogy a titkosság következtében versenylőny, versenyeszköz, emiatt vagyoni értékkel rendelkezik.

Ezekkel az időben dinamikus követelményekkel határozza meg a fogalmat: a védelem addig illeti meg az információt, amíg ezek teljesülnek.

¹⁰ TRIPS 39. cikk, a szerző kiemelése.

¹¹ A 330/2010/EU Bizottsági rendelet az EU szerződés 101. cikke (3) bekezdésének vertikális megállapodások és összehangolt magatartások csoportjaira történő alkalmazásáról például a know-how fogalmi elemeként említi a titkosság mellett a lényegességet és az azonosíthatóságot. Mivel azonban ez a rendelet versenyjogi tartalmú, a definíció nem alkalmazható általános jelleggel. V. ö. továbbá *tangible, intangible* know-how.

2.4. A know-how oltalmának tartalma

Az idézett rendelkezésből is kitűnően a know-how oltalma a jogosulatlan eltulajdonítás (*misappropriation*) elleni védelmet jelenti. A védelem jogilag több rétegű, mint ahogy azt a magyar szabályozás elemzése során láthatjuk: polgári jogi, versenyjogi, munkajogi, büntetőjogi. A jogosulatlan eltulajdonítás fogalmát maga a TRIPS határozza meg a 39. cikkhez fűzött értelmezésben: Tiszteletes kereskedelmi gyakorlattal ellentétes eszerint „a szerződésszegés,¹² bizalmas közlés megsértése és ezekre való rábírás, információk olyan, harmadik felek általi megszerzése, akik tudták, vagy az általában elvárható gondosság tanúsítása mellett tudniuk kellett volna, hogy az információ megszerzése ilyen gyakorlatnak minősül.”¹³ Ilyennek minősül továbbá az ipari kémkedés, széf, szerver feltörése, munkavállalóktól információszerzés.

2.5. Magyar szabályozás

A fogalom szempontjából fő jogforrás Magyarországon a Ptk. Egyéb jogforrások pedig a Tpvvt, a Mt és a Btk, amelyek mindegyike a Ptk. szerinti definícióra hivatkozik.

A Ptk szerint „Üzleti titok a gazdasági tevékenységhez kapcsolódó minden olyan tény, információ, megoldás vagy adat, amelynek nyilvánosságra hozatala, illetéktelenek által történő megszerzése vagy felhasználása a jogosult jogszerű pénzügyi, gazdasági, vagy piaci érdekeit sértené vagy veszélyeztetné és amelynek titokban tartása érdekében a jogosult a szükséges intézkedéseket megtette.”¹⁴ A know-how védelméről rendelkező törvényhely pedig kimondja: „A személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelmi idő kezdetét és tartamát jogszabály határozza meg.”¹⁵

Az üzleti titokhoz való jog (mint személyhez fűződő jog) megsértése esetén az alkalmazandó jogkövetkezményeket a 84. §, a know-how védelméhez való jog (mint szellemi alkotáshoz fűződő jog) sérelmes esetén alkalmazandóakat pedig szintén a 84. §, illetve a 87. § (1), és 87. § (2) bekezdése tartalmazza.

3. Az iparjogvédelmi oltalmi formák és a know-how összefüggése

Szükségesnek tűnik ezek után a know-how és az üzleti titok kizárólagos joggal történő védelmére vonatkozó igény elemzése.¹⁶

Határozottan le kell szögeznünk, hogy a know-how védelmét nem lehet ki-

¹² Az iparjogvédelmi oltalmi formák által nem védett információkat általában a licencszerződés, titoktartási megállapodás, munkaszerződés, versenytilalmi megállapodás, anyagátadási szerződés ilyen irányú rendelkezései védik. Ezen szerződéseket a szakirodalom és az EU jog bevett kifejezésével technológiaátadási megállapodásoknak nevezzük.

¹³ TRIPS értelmezések, 39. cikk.

¹⁴ Ptk. 81. § (2).

¹⁵ Ptk. 86. § (4). A védelmi időről az 1978. évi 2. tvr 4. §-a rendelkezik: „A személyeket a megkezdett, vagy terbe vett hasznosítás esetén a közkinccsé válásig illeti meg védelem.”

¹⁶ Ptk. javaslat 2:201. §.

zárólagos joggal biztosítani. A szellemi tulajdon védelme során szerzett kizárólagos jogosultságok nem öncélt képviselnek, hanem egy gazdasági igény jogi leképeződései. Éppen ezért gyakorlati alkalmazásuk során is figyelemmel kell lenni a gazdasági törvényszerűségekre. A feltaláló részére biztosított kizárólagos jogosultságok a szabad piacgazdaság rendszerében pedig kivételt képeznek, mivel versenykorlátozó hatásúak:¹⁷ csak szigorú törvényi követelményeknek megfelelő találmányok (illetve használati minták, védjegyek, stb) részülhetnek a monopoljogban, tartalmi és időbeli korlátok között (kényszerengedély, magán- és oktatási célú felhasználás, oltalmi idő). Mivel ez a versenytársakra és a társadalomra egyaránt korlátozó hatású, a TRIPS szerint a szabadalmon kívül minden más oltalmi formánál kizárt a műszaki megoldások kizárólagos joggal történő oltalma.¹⁸

További probléma, hogy szabadalmazás esetén a kizárólagos jog megadásához szükséges a megoldás feltárása: ez a know-how esetében azonban kizárt. A titkos információnak éppen a feltárása, nyilvánosságra jutása ellen tesznek sokszor nagyon is költséges lépéseket a jogosultak, a titok hatékony megőrzése ugyanis egyenlő gazdasági sikerességükkel.

A feltárás hiánya okozza a következő nehézséget is, ami abban jelenik meg, hogy a kizárólagos jog abszolút szerkezetű jogviszonyként hasznosítási tilalmat jelent, azonban a know-how titkossága miatt a tilalom címzettjei nem tudnák, hogy mit nem szabad hasznosítani. A know-how tárgya legtöbbször jellegénél fogva olyan kézzelfogható gyakorlati ismeret, amely az adott szakterület más művelői is kifejleszhetnek, anélkül, hogy tudomásuk lenne arról, hogy tevékenységük jogsértő lenne.

Ez a jogosult jogérvényesítését is nehezítené, sőt tulajdonképpen megakadályozná, hiszen ő sem tudná, hogy az időben folyamatosan változó know-how-jához fűződő jogait éppen mikor éri sérelem, vagy a piacon jelenlévő mely termék készítésénél használták fel (elvileg) titkos ismereteit.

Olyan tárgya is lenne a know-how ilyen oltalmának, amely a szabadalomból kizárt, például minden működési elv és elgondolás, vagy gyakorlati működést lehetővé tevő elvi ismeretek. Mivel ezek több szakma, vagy tudomány területén is azonosak lehetnek, a kizárólagos jog megbénítaná a műszaki fejlődést.

Kialakulna az ún. *easy patent*¹⁹ is, mivel kizárólagos jogot lehetne szerezni a szabadalom által megkívánt szigorú követelmények teljesítése nélkül is. A feltaláló szabadon döntheti el, hogy találmányát titokban tartja, vagy szabadalmazza, amennyiben azonban szabadalmazás nélkül is kizárólagos jogot lehetne szerezni, a feltalálók minden bizonnyal az egyszerűbb módszert választanák.

A kizárólagosság okozta problémák mellett említést kell tennünk még két jelenségről, melyek a know-how és az iparjogvédelem metszetében helyezkednek el. A know-how jogosulatlan eltulajdonítás elleni védelme ellenére ugyanis megengedett a független kifejlesztés és a mérnöki visszafejtés. Nemzetközileg elismert szabály,²⁰ hogy szabadalmi oltalomban nem részesülő megoldá-

¹⁷ Elismerve persze, hogy a korlátozás ésszerű és szükséges, hiszen ösztönzi az innovációt.

¹⁸ A nemzeti jogban: Szjt. 1. § (6), 58. § (1), Topográfia tv. 7. § (1) a), Védjegytv 2. § (2) b), Formatervezési minta tv. 6. § (1).

¹⁹ Lásd erről bővebben: Bobrovszky Jenő: *Rejtélyek és fortélyok - Hozzászólás az üzleti titok és a know-how kérdésköréhez a Ptk. Javaslat kapcsán*. In: *Magyar Tudomány*, 2006/11 sz. 1385. o.

²⁰ Uniform Trade Secrets Act – USA-beli mintatörvény, és WIPO seminar on managing intellectual property January 23, 2007 – Topic 13.

sok esetén a köz szabadon megismerheti az egyes termékek, eljárások működését, a versenytársak azokat szabadon elemezhetik, megismerhetik, és a fogyasztók megtévesztése nélkül reprodukálhatják.²¹ A mérnöki visszafejtés ugyanis a piacon jogszerűen megszerzett termék működésének megismerését és funkcionális jellemzőinek átvételét jelenti, és ez nem egyenlő a plagizálással. A jogintézmény megtalálható a magyar jogban is, annak ellenére, hogy a jogszabályok nem nevesítik.²²

Álláspontom szerint ezen elvet, mely segíti a technológiai fejlődést, kevésbé tőkeerős vállalkozások számára is lehetőséget teremt a műszaki innovációra, kívánatos lenne általános érvénnyel jogszabályban rögzíteni.

4. Know-how és szabadalmazás

Mielőtt rátérnénk a szabadalmazás és a titokban tartás közötti választás szempontjaira, meg kell vizsgálnunk az akadémiai eredmények kérdését. Köztudott, hogy az akadémiai, tudományos előrejutáshoz szükséges publikálási követelmény és a szellemi tulajdonvédelem által megkövetelt újdonság között ellentét van.²³ Megoldást jelenthet az ún. türelmi idő (*grace period*), melynek kodifikálása esetén az iparjogvédelmi oltalom (különösen a szabadalom) megszerzésénél az eredmény publikálása nem újdonságrontó. Ezt az intézményt többek között az Egyesült Államok, Japán, Kanada szabadalmi szabályozása ismeri, időtartama általában 1 év, mely alatt a kutatási eredmény know-how-nak minősül, és ennek megfelelően részesül védelemben. Ez a TRIPS rendelkezéseinek is megfelel, mivel a tág definíció szerint lehetséges a nyilvánosságra nem hozott tudományos eredmények oltalma, mivel ezeknek is lehet kereskedelmi értéke, annak ellenére, hogy a gyakorlatban még nem alkalmazhatók.

A legtöbb jogrendszer ismeri a *defensive publication*, azaz védelmi célú közzététel jogintézményét is, amely ettől némiképp eltérő helyzetre alkalmazható: a kutató, amennyiben nem kíván találmányára szabadalmi oltalmat szerezni, szakmai lapban közzéteheti eredményét, ezzel szerzői jogi védelmet nyer, mások szabadalmi számára pedig a publikáció újdonságrontó lesz.

A korábban ismertetett maradék- és absztrakciós elmélet közül önmagában egyik sem alkalmas a know-how és az iparjogvédelmi oltalmi formák megkülönböztetésére. Az egyes műszaki megoldások ugyanis addig, amíg a fejlesztő nem folyamosodik kizárólagos jogot biztosító oltalmi formáért üzleti titoknak minősülnek és a fejlesztő folyamatosan változó szellemi vagyonának részét képezik know-how-ként. Ebben a stádiumban tehát az absztrakciós elmélet alkalmazandó, vagyis minden vagyoni értékkel rendelkező műszaki, gazdasági ismeret know-how-nak minősül. Amint azonban a feltaláló szabadalmi bejelentést tesz, illetve találmánya szabadalmi oltalmat nyer, annak jogi helyzetét már nem a Ptk. üzleti titokra, illetve szellemi alkotásokra vonatkozó általános szabálya határozza meg, hanem a szabadalom (vagy más iparjogvédelmi forma) szabályai. Vagyis az addig csak know-how-ként oltalmazott ismeret körvonalazódik, a köz számára hozzáférhetővé válik, és megváltozik a rá alkal-

²¹ Ezt nevezzük utánzási jognak is.

²² Sztj. 59. § (3), Topográfia tv. 7. § (4) a), Btk. 296. §, 329/D. §.

²³ A szerző gyakorlati tapasztalata szerint a kutatókat sok esetben jobban motiválja a tudományos eredményért járó szakmai megbecsülés, mint a szabadalmi oltalom megszerzése.

mazandó jog. Ebből következően, amennyiben a jogosult szellemi vagyona egyaránt tartalmaz iparjogvédelmi oltalom által, illetve know-how-ként védett szellemi alkotásokat, ezekre a maradékelmélet érvényesül: a szabadalmi oltalmat a know-how védelme kiegészíti, a szabadalom által nem védett megoldásokra vonatkozik.

A szabadalmazás és a titokbantartás közötti választás mindig az adott eset körülményeinek ismeretében meghozható döntés. A szabadalmi törvény kifejezetten tartalmaz is erre vonatkozó rendelkezést a szolgálati találmányok szabályai között, a 12. § (2) bekezdésében. A törvény azért itt rendelkezik ezen lehetőségről, mert a szolgálati találmányok esetén a feltaláló és a szabadalom jogosultja (a munkáltató) nem esik egybe, ezért a döntést nem a feltaláló hozhatja meg. Természetesen a lehetőség adott a nem szolgálati találmányt létrehozó feltaláló számára is, bár alkalmazotti találmány esetén a foglalkoztatási jogviszony alapos vizsgálata szükséges annak megítéléséhez, hogy a feltaláló munkáltatója hozzájárulása nélkül hozhat-e ilyen döntést.

A know-how-kénti védelem tehát a szabadalmazás helyett és mellett is elképzelhető, utóbbi esetben azonban nem ugyanarra a találmányra, vagy nem egy időben.

4.1. A választás szempontjai

A szabadalmazás és a titokbantartás közötti döntés meghozatala a következő, 6 lépéses választásnak²⁴ nevezett rendszer alapján történhet:

- a) Jogilag kötelező-e a nyilvánosságra hozatal? Az Egyesült Államokban például kötelező nyilvánosságra hozni (szabadalom vagy publikáció keretében) az emberi felhasználású gyógyszerek jellemzőit.
- b) Könnyen visszafejthető-e a találmány, vagy könnyen kifejleszhető-e a jogosulttól függetlenül? Amennyiben a találmány könnyen visszafejthető, vagy könnyen kifejleszhető, a verseny leszorítja az árakat, ezért ilyen esetben célszerű szabadalmi oltalmat szerezni.
- c) Gyorsan fejlődő tudományterületről van szó? Amennyiben a találmány gyorsan fejlődő tudományterület része, a terméket minél előbb piacra kell dobni, és lehetséges, hogy a szabadalom megadásáig az alkalmazott technológia elavul.
- d) Új technológiai ágazatról van szó? Újjonnan kialakult technológia esetén a technika állása szűk körű, ezért széles terjedelmű igénypontokkal monopolizálni lehet a piacot.
- e) Szándékában áll-e a jogosultnak a technológiát licenciába adni? Know-how licenciába adása esetén veszélybe kerülhet az információ titkossága, amely a védelem kritériuma, ezért ebben az esetben is célszerű szabadalmi oltalommal védett találmányt hasznosításra átadni.

²⁴ David Miller és szerzőtársai: *A general approach for determining when to patent, publish or protect information as a trade secret*. In: *Nature Biotechnology*, 2002/20. sz. 1054. o.

f) A lehetséges nyereség ellensúlyozza-e a szabadalom megszerzési és fenntartási költségeit? Vállalkozások által (nem pusztán tudományos kutatás-ként) kifejlesztett találmányok esetén talán a legfontosabb szempont. A szabadalmi eljárás költségei magasak, így amennyiben a várható bevétel ezeket nem haladja meg, valószínűleg érdekesebb az eredményt publikálni.

Amint a bevezetésben is jeleztem, a know-how-ként történő hasznosítás nem a mai kor újdonsága, sőt a szabadalmi rendszer megjelenése előtt a titokban tartás volt a találmányok hasznosításának alapvető formája. Mivel a nyilvánosságra hozott és szabadalmazott találmány újból nem titkosítható, a know-how védelmét szolgáló jogi szabályozás mindenképpen központi jelentőségű, hiszen a kizárólagos jogok megszerzése előtt helyettesíti, utána pedig kiegészíti a nevesített oltalmi formákat ezáltal biztosítja a technológiai fejlődés jogi kereteit.